

”L şeması - R şeması: Lacan topolojisine bir girişı”

Benoît Fliche

► **To cite this version:**

Benoît Fliche. ”L şeması - R şeması: Lacan topolojisine bir girişı”. *Libido*, 17, Eylül-Ekim 2015, p. 36-40., *LIBİDO DERGİSİ* 2016, pp.36-40. hal-02395370

HAL Id: hal-02395370

<https://hal-amu.archives-ouvertes.fr/hal-02395370>

Submitted on 5 Dec 2019

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L’archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d’enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

L şeması - R şeması: Lacan topolojisine bir girişi

Zaten Lacan topolojisi kolay değildir. İyi ki önemli (Fransızca) bir kitap yardımıyla topoloji anlaşılabilir. Marc Darmon'un kitabı en iyisidir. Ama bu, Fransızca, Türkçe veya her hangi bir dilde kolay değildir. Neden? Çünkü Lacan bilinçdışı mantığını topoloji ile dilden dışarı çıkartmak istedi. Dilden başka bir çare bulmak istedi. Başka bir yol. Dil, Lacan'a göre, görünüştür. Boromeen düğümüyle yeni bir söylem olsun istedi. Onun için, son dönemde, lafsız ders veriyordu. Sadece resim çiziyordu. Lafsız bir söylem büyük bir amaçtır. Bu ne demek? Nasıl dilden, yani dilin dışında, düşünebiliriz ve analiz edebiliriz? Gösteren-siz bir düşünce olabilir mi? Babanın adı gibi, göstereni bırakabiliriz ama onu kullanmamız lazım. Tabii ki bu sorulara cevap veremem. Ve tabii ki bu konuşmaya sadece bir giriş olarak bakabiliriz. Eksik bir konuşmadır. Zaten, "Başka "da veya "Öteki "de bir eksik var.

Lacan topolojiyi ne zaman kullanmaya başladı? *L'identification* semineri (1962) ile kullanmaya başladı. Ama ilk on sene, topoloji ifadesini ara sıra kullanıyordu. Seminerlerde ilk defa 1954'de, *Les écrits techniques* de, bulabiliriz. Daha sonra, üçüncü seminer de, Lacan "özellik topolojisi" ifadesini kullandı. Küçük Hans' in analizini yaparken, dördüncü seminer de, tekrar kullandı ve tanımladı. Topoloji, Lacan'a göre, kauçuk bir geometri. İyi bir tanım. Topoloji, metrik mesafeden çok, devamlı dönüşüm, sinir, çevre, yüzey sorunları ile ilgilenir.

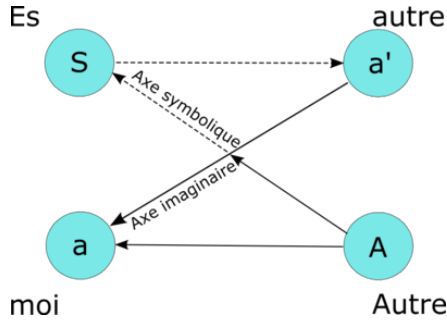
1952'den 1962'ye, tam bir dönem olarak bakabiliriz. Bu döneme "gösteren dönemi" adını verebilirim. Lacan topolojiyi kullanıyordu ama gizli olarak. Neden? Biliyoruz ki bu dönemde Claude Lévi-Strauss'un çok yakın arkadaşıydı. Ünlü matematikçiler (mesela André Weil) ile konuşuyorlardı. Lévi-Strauss, 1955'de, mit hakkında çok önemli bir makale yazdı. Bu makale bir formül ile bitiyor. Bu formül devamlı dönüşümün mitlerinin formülüdür. Tabii ki tam topolojik bir formüldür. Ama başka antropologlar sert eleştirdiler (mesela Edmund Leach) "Neden bu matematik formül? Nereden çıktı?" Falan filan.

$Fx(a) : Fy(b) :: Fx(b) : Fa-1(y)$

Bu formül iki burulma olduğu için möbius şeriti veya Klein grubuna benziyor (Scubla 1998). Claude Lévi-Strauss, bu formülü yirmi sene hiç konuşmadı. Sadece kariyeri sonunda tekrar konuştu. Çünkü antropolojinin çevresi hazır değildi. Hâlâ hazır değil ve topolojiyi az kullanıyoruz antropolojide.

Lacan Lévi-Strauss'tan daha cesurdur. On sene gizli kullandı ama 1962'de bu topolojiyi açıkladı. Fakat 1962'dan önce, topoloji Lacan yazılarının temelidir. İki örnek verebilirim.

Şema L, Lacan topolojisine birinci giriş

Şema L

Kaynak: https://fr.wikipedia.org/wiki/Sch%C3%A9ma_L

Bu şemayı belki tanıyorsunuz. 1955 tarihli *Le moi dans la théorie de Freud et dans la technique de la psychanalyse* seminerinde yer alıyor. S: özne; a': eş veya benzer; a: ben; Autre: Başka (veya Öteki/ Öbür). İki aks var: imgesel ve simgesel. Bu şema çok önemli çünkü bilinçdışı ve konuşmanın dolasımları tarif edilir. Kim konuşuyor ve kime? Bilinçdışı, "Başka" söylemidir. Ama iyi bakarsanız imgesel aksi simgesel aksini engelliyor. Demek ki bilinçdışı söylemi, özneye doğrudan gelemiyor.

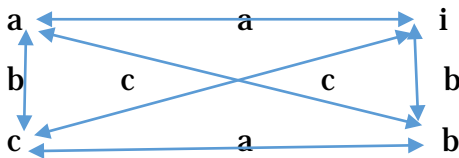
Darmon'a göre L şeması sadece bir öznellik ilişkilerinin modeli değildir (Darmon 2004). Bir yapı var ve bu, Klein grubu ile bağlantılı. Nasıl bakabiliriz? Klein grubunu anlamak için kolay bir çare kullanabiliriz. İki para alabiliriz ve dönüşüm operasyonları yapabiliriz.

- a: sol para dönmesi
- b: sağ para dönmesi
- c: sol ve sağ para dönmesi
- i: hiçbir şey

eğer ab , demek c ; $aa=i$; $aba=b$

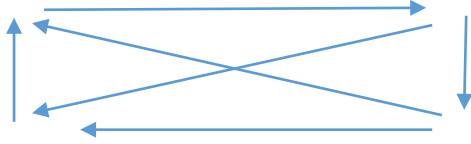
Bu grup "değiştirilebilir" bir gruptur: $ab=ba$. Her eleman kendi tersidir, $aa = i$. Nötr eleman özdeş operasyonu, "i" dir.

Bir Klein grubun grafiğini yapabiliriz

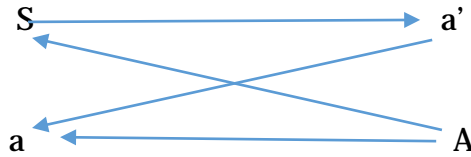

Bu Klein grafiğinde her kenar iki yönden gidilebilir. Diagonaller kesişmiyorlar. Bu graf dörtyüzlü. Dörtyüzlü Lacan' teorisinde çok önemli. Görüyoruz ki sadece iki para ile bir simgesel yapı yapabiliriz ve bu yapının temeli, iki yüzün karşıtlığından ibarettir.

Simdi Koenigsberg köprülerinin Euler problemi gibi bu Klein grafiğine bakabiliriz. Zarf probleminde benziyor. Eğer tek oryantasyon verirsek, her köseye ve her sırta geçmek için sadece bir çare var. Budur. Bu yönlü dörtyüzlüdür. Dolaşım için tek bir çare var: iki köşesinden bir okla birleşerek iki tane çıkar, diğer iki köşeye, iki ok birleşerek bir ok çıkar.

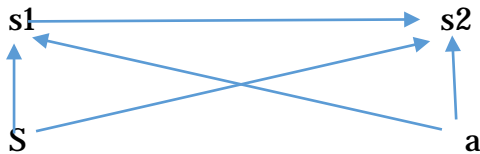

Simdi buradan, çok kolay L şemasına geçebiliriz. Aynı yapı ama sadece iki tane ok (sağ ve sol) alıyoruz. Gösteren zincirinin öznelarası dolaşımına bir (a) simetrisizlik koymak lazım.

Bu yapıyı dört söylemde tekrar görebiliriz temel alarak. Bu şema şöyle çok enteresandır: Hak yeri dönüşsüz bir yerdir.

Efendi söylemi

Buraya birinci söylem yazdım.

Sadece hatırlamak için yeniden belirtmek istiyorum.

Dört söylemi, "*L'envers de la psychanalyse* (1969-1970)"da icat etti. Bir şeyi merak ediyoruz: Üniversite psikanalize sahip çıkabilir ancak Lacan için bu çok tehlikeli bir durum. Çünkü aynı söylem değil. Üniversite söyleminin üretimi nedir? Öğrenci. Ne demek bir öğrenci? Hak ve bilim arasında bölünmüş bir öznedir.

Bir de, bu seminerde Lacan diyor ki "bilim öbürünün zevkidir".

Kısaca, biliyorsunuz ki dört yer var:

Görünüş veya benzer/ ajan

öbür/zevk

Hak

Zevk fazlası/üretim

Ve dört eleman var:

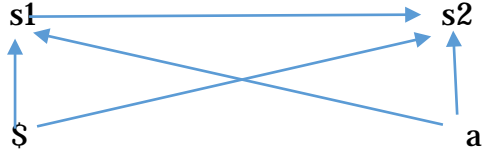
S1: sipariş/efendi gösteren. S bir.

S2: uşak gösteren. S iki.

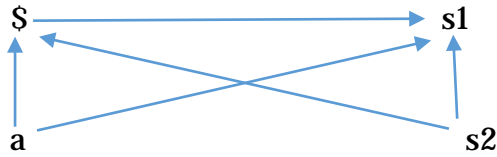
a: nesne küçük a.

S: özne

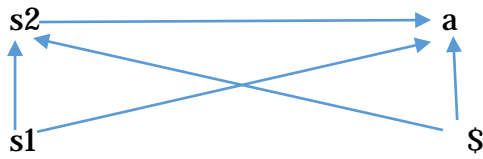
Ve dört söylem, yani dört sosyal bağ olabilir, eğer bu kurala dikkat ederseniz: hak yerine dönüş yok.

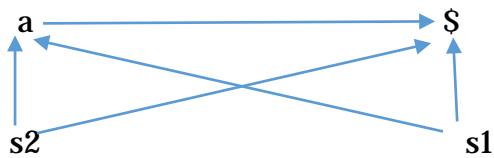
Efendi söylemi

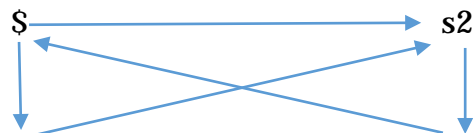
Histerik söylemi

Üniversite söylemi

Analist söylemi

s1

a

Kapitalizm söylemi

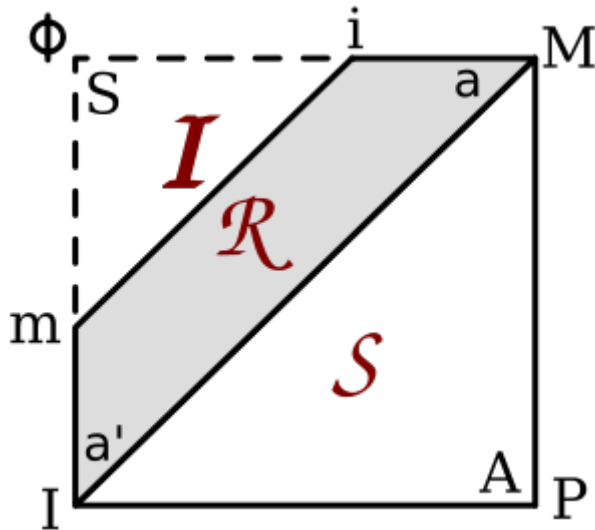
Besinci bir söylem var: kapitalizm söylemi. Çok farklı. Neden? Çünkü Hak yerine bir dönüş var. Kapitalizm ile Zevk fazlası adı değişiyor: sermaye kazancıdır.

Yönlü dörtyüzlü, dört-köşede (*Acte psychanalytique*) ve Borromeen düğümü (*Les Noms du Père*) tekrar bulabiliriz.

İkinci girişler: Moebius bandı ve R şeması

Başka bir örnek verebilirim. Moebius bandı ve R şeması. Moebius topolojisini Lacan 1962'den itibaren kullanır. Önceki seminerlerinde yoktur.

R şeması

Kaynak: https://fr.wikipedia.org/wiki/R%C3%A9el,_symbolique_et_imaginaire

Bu şemayı tanıyorsunuz. *Du traitement possible de la psychose*'da bulabiliriz. Ve *La relation d'objet*'de yazdı. Tabii ki 1966'da yazdı ama daha önce icat etmişti (1955-1956). "Du traitement possible"i 1958'de yazdı.

L Şema ile bir bağlantı görülebilir: Sa'aA ve Saa'A.

Üç tarz var: İmgesel, Simgesel ve Gerçek. Gerçek İmgesel ve Simgesel arasındadır.

Küçük harfler ne demek?

Φ: simgesel fallus φ: imgesel fallus

I: Ben ideali

M: temel (primordial) nesnesinin işareti (birinci nesne simgeselliğidir. Varlık ve yokluk diyalektiği)

P. Babanın adının yeri (A'da).

A. Öbür yeri

m. ben

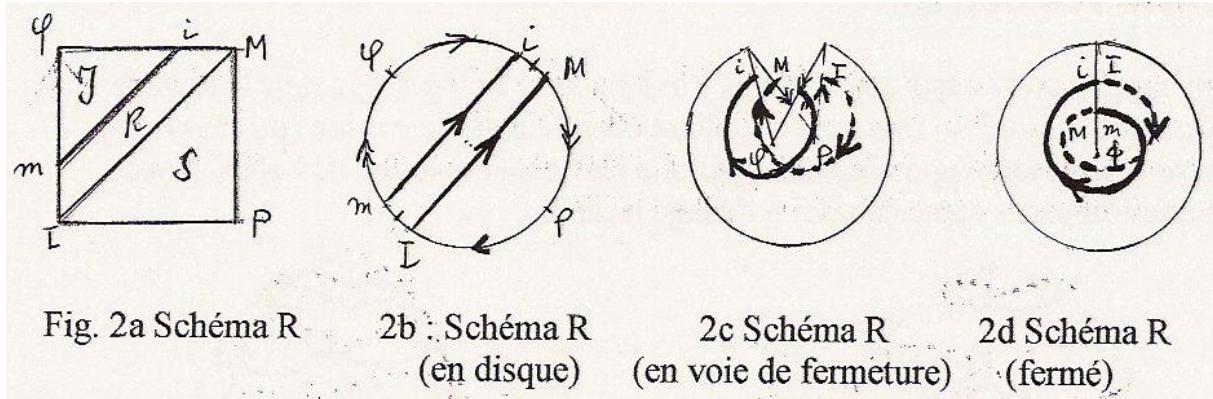
i. yansıtıcı imge; mi= narsistik bağı.

a. arzunun nesnelere, öteki figürleri.

a'. Ben, ama arzu nesnelere bağından yansıyan ben.

Nasıl oluştu? Kısaca anne-çocuk bağlantısından gidebiliriz. Annede bir eksik var. Ne eksik? φ : imgesel fallus. Bu imgesel fallusuyla, birinci üçgen oluşuyor. Bu imgesel üçgendir. İkinci üçgen simgeseldir. Aynı zamanda baba adının yeridir; çünkü annenin arzusu babanın adıdır, annenin arzusu babaya yöneliktir ve baba, anneye kanun oluşturur. Onun için simgesel üçgen oluyor. Öbürün yeri ve babanın adının yeri aynıdır.

Bu şema dinamiktir. Çocuk yeri değişiyor: "öznesiz"den arzunun öznesine geçiyor. "m" eski özne-sizin yerinin hatırlamasıdır. Karşısında, ama aynı simgesel tarafta, Ben İdeali yer alıyor. I ve m arasında bir çatışma var. Kısaca bu şema babanın adının metaforu ve ayna evresinin bir diyalektiğidir. Çabuk geçelim. Sadece, ImiM bir moebius bandı. Lacan böyle düşündü. Ve bu kesin – moebius olarak kesin – bir "projectif düzlemi" yapar.

Kaynak: http://www.freud-lacan.com/freud/Journees_etude-Evenements/Retour_sur_les_journees/Le_cross_cap_de_Lacan_ou_asphere

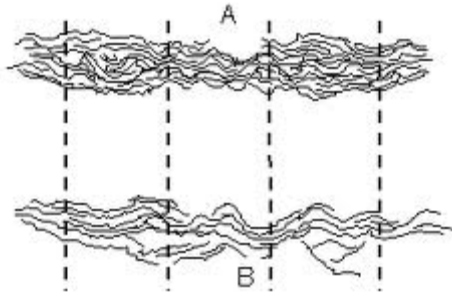
Bu ne demek? Gerçek, bu kesim ile imgesel ve simgesel sınırdır. Ama imgesel ve Simgesel aynı taraftadır. İmgesel, simgeselin gerisinde ve aynı zamanda aynı taraftadır. İmgesel ve simgesel, moebius bandıyla hem ayrı hem birleşiktir. Bu paradoks crosscap ile olabilir. Başka çare yok.

Üç topoloji

Aslında Lacan üç topoloji kullandı. Gösteren topolojisi. Alan topolojisi ve nodoloji. Bu makalede sadece birinci ve ikinci topoloji bağlarıyla ilgileniyoruz.

Birinci, işaretin topolojisidir. Saussure'un gösterge teorisinden gelir. Saussure gerçek bir topoloji yapar. Hatırlatmak için birkaç tane nokta veriyorum.

Bir algoritma var. s/S. Lacan değiştirecek bunu: S/s. Çünkü en önemli Gösteren. Ama bu algoritma yanlış yol açıyor. Bu yanlış budur: dil bir nomenklatur değil. Yani bir tarafta bir söz ve öbür tarafta bir şey ve arasında bir "bi-univoque" bağı, böyle değil. Lacan için bu bar demek ki anlamaya direnç var. Bu bağ tam keyfidir. Demek ki bu topoloji sosyalsız olamaz. Sadece sosyal hayat değer veriyor. Lacan için öbür yeri, aynı şekilde, tam keyif yeri. Onun için Lacan diyor ki bilinçdışı sosyaldır. Gösteren tam devamlı bir çizgidir, devamlı ve bir boyutlu bir alandır. Demek ki bir soru var. Nasıl birim yapabiliriz? Nasıl kesebiliriz? Ve nerede? Bu soru çok önemli, özellikle seanslarda. Onun için Lacanyenlar 45 dakikalık seansları kabul edemez. Kesmek, çok önemlidir ve ne zaman ve nerede olduğu çok önemli. Tam analitik bir yorumlama buradadır. Birim ve fark: gösteren kendine aynı ve aynı zamanda farklı olabilir. $A \neq A$. kimlik kavramı ve değer kavramı aynıdır dilde. İki tane devamlı alan var. Lacan bu şemadan « yorgan noktası » yapar.

Saussure şeması

Bu "uçan krallık"tan sonra, Saussure diyor ki dil kâğıda benziyor. Recto verso. Bu topoloji kâğıt topolojisine benziyor. Kâğıt devamlıdır. Bu nedenle, kesin keyfidir. Ve en önemli bu fikir var: değer. Sözler ve para aynı şekilde çalışıyor. Bir sözü, başka bir söz (aynı şey) yoksa başka bir şey (bir fikir) ile alış veriş yapabiliriz. Dil tam bir fark sistemi. Dilde sadece fark var. Ama pozitif fark değil. Negatif fark var. Gösteren ve gösterilen negatif fark sistemi yapar. Bu negatif fark sistemler, bir pozitif "fark" sistemi yapar: işaret sistemi. Dikkat çünkü Saussure bir fark yapıyor. Fark ve karşıtlık aynı şey değil. İki işaret farklı değil. İki işaret ayrıdır. Ayrı ve farklı sinonim değil. Onun için dil karmaşık sayılı cebirdir. Kısaca en önemli fikir budur: dil tam farktır. [Özne başka bir gösteren için gösteren temsil edendir. Gösterge birine bir şeyi temsil edendir].

Topolojiye göre bu alanın komşuluk bağıyla noktaları ayrı değil ama birbirine bağlanır ve kendi kendine farklıdır. Tam bir alfabledir (Darmon : 2004: 56). Harfler tam bir farktır. Bu kâğıt topolojisi bir alanın topolojisidir. Ama bu alan düz değil. Özel bir alan, çünkü tek taraflıdır. Gösteren kendi kendine farklıdır. Matematik olarak biraz imkânsız bir şeydir. Tabii, Frege için sıfır kendi kendine farklıdır. Bir çare var: çift döngü. Bu çift döngü bazı özel alanlar üzerinde durabilir: mesela tor, moebius bandı, crosscap, Klein şişesi. Bugün tor falan konuşamam. Sadece moebius üzerine bitirmek istiyorum. Moebius bandının, iki kayıt var: bilinçdışı kayıt ve bilinç kayıt. İki ayrı yüz değil. Eğer, öyle olsaydı kenara geçmeden nasıl lapsus olabilir? Bir çare var: MB. Moebius bandının her bir noktasının ters noktası var gibi de olsa, aslında bant tek bir yüzlü ve her nokta kenardan geçmeden noktaya ulaşabilir. Yorumlama, bantın ortasında kesmektir.

Fliche Benoît, "L şeması - R şeması: Lacan topolojisine bir girişı", *Libido*, Eylül-Ekim 2015, 17, 36-40.

Bibliografi

Darmon, Marc, 2004, *Essais sur la topologie lacanienne*, Editions de l'Association Lacanienne Internationale: Paris.

Lacan, Jacques,

1975, [1953-1954], *Les écrits techniques de Freud*, Le Seuil : Paris.

1978 [1954-55], *Le moi dans la théorie de Freud et dans la technique de la psychanalyse*, Le Seuil: Paris.

1994, [1956-1957], *La relation d'objet et les structures freudiennes*, Association Lacanienne Internationale: Paris.

1999, [1966], *Les écrits*, Le Seuil : Paris.

2005, *Des noms-du-père*, Le Seuil : Paris.

2008, [1961-1962], *L'Identification*, Association Lacanienne Internationale: Paris.

2010, [1973-1974], *Les non-dupes errent*, Association Lacanienne Internationale: Paris.

2012, [1969-1970], *L'envers de la psychanalyse*, Association Lacanienne Internationale: Paris.

2014, [1967-1968], *L'acte psychanalytique*, Association Lacanienne Internationale: Paris.

Lévi-Strauss, Claude, 1974 [1955], « La structure des mythes », *Anthropologie structurale*, Plon : Paris, p 235-275.

Saussure, Ferdinand de, 2005 [1916], *Cours de linguistique générale*, Paris : Payot.

Scubla, Lucien, 1998, *Lire Lévi-Strauss*, Odile Jacob : Paris.

Vandermersch, Bernard, 2014, *Douze leçons de topologie à Montpellier*, Les cahiers de topologie, Editions de l'Association Lacanienne Internationale: Paris.